

Л. Д. Король

ПСИХОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ (ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ)

Навчально-методичний посібник

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України*

Острого – 2012

УДК 159.922.8:378

ББК 88

К 68

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України
(лист № 1/11-11256 від 01.12.2011)*

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету "Острозька академія"
(протокол № 9 від 28 квітня 2011 року).*

Рецензенти:

І. Д. Пасічник, доктор психологічних наук, професор, ректор Національного університету «Острозька академія»;

М. В. Савчин, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка;

Н. М. Савелюк, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту ім. Тараса Шевченка.

К 68

Король Л. Д.

Психологія формування національного характеру (психолінгвістичний аспект). Навчально-методичний посібник // Л. Д. Король. – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2012. – 228 с.

У навчально-методичному посібнику розглядаються теоретико-методологічні засади дослідження проблеми формування національного характеру в умовах оволодіння іноземною мовою. Запропоновано концептуальну модель та авторську програму формування національного характеру студентської молоді з урахуванням психолінгвістичних особливостей у контексті реалізації міжкультурного порівняльного підходу.

Представлений матеріал може використовуватися у контексті різних навчальних дисциплін та спецкурсів, зокрема «Педагогічна та вікова психологія», «Психолінгвістика», «Етнопсихологія», Етнопсихолінгвістика», «Іноземна мова» тощо. Рекомендується викладачам вищих навчальних закладів, студентам та аспірантам.

© Король Л. Д., 2012

© Видавництво Національного університету
«Острозька академія», 2012

*«Тобі, Україно моя,
і перший мій подих,
і подих останній тобі»*

В. Еллан

ПЕРЕДМОВА

В умовах інтеграції України в європейську та світову спільноти особливої значущості набувають проблеми збереження власної національної ідентичності та відродження національної свідомості. Невід'ємною детермінантою сучасних соціально-політичних змін є розвиток національної самосвідомості особистості та виховання її ідеалів. Саме тому важливою підвалиною трансформаційних процесів в українському суспільстві є формування національного характеру в молодого покоління, що активізуватиме згуртування нації навколо вирішення актуальних проблем сьогодення.

Процеси глобалізації та інтеграції в галузі освіти ініціюють відновлення інтересу до культурної спадщини народу, його історичного минулого, усвідомлення своєї позиції в мультикультурному просторі. Це, водночас, актуалізує питання вивчення особливостей національної психології та культури у контексті різних навчальних дисциплін. Важливим завданням сучасного освітнього процесу є повноцінне оволодіння студентами іноземною мовою, зміст якого слід фокусувати не лише на ознайомленні з іноземною культурою, а й на основі порівняння стимулювати усвідомлення психологічних особливостей та культурної самобутності власного народу, тобто сприяти національному вихованню молоді в умовах діалогу культур.

Проблематика національного характеру досліджувалася у спектрі різних наукових парадигм. Філософські аспекти вивчення національного характеру розкриваються у працях Р. А. Арцишевського, А. К. Бичко, І. В. Бичка, Г. В. Ф. Гегеля, П. І. Гнатенка, Ф. Х. Кессіді, В. І. Козлова, І. С. Кона, Н. О. Моїсєєвої, Ш. Монтеск'є, А. О. Рубан,

В. І. Сороковікової, І. С. Старовойта, С. Л. Франка, А. В. Швецової, Д. Юма та ін.

Психологічні особливості різних народів розглядалися представниками школи «психології народів» (В. Вундт, М. Лацарус, Х. Штейнталь), психоаналітичних теорій (З. Фрейд, Е. Фромм, К. Юнг), концепцій базової (А. Kardiner, R. Linton) та модальної (А. Inkeles, D. J. Levinson) особистостей тощо.

Змістова характеристика національного характеру, його структура, особливості формування і функціонування, а також питання національної свідомості, самосвідомості та національної ідентифікації досліджувалися з точки зору етнології, етносоціології й етнопсихології (Ю. В. Арутюнян, А. С. Баронін, О. Бауер, О. В. Бичко, В. О. Васютинський, В. Вундт, Е. Вятр, А. Ф. Дашдаміров, Н. Д. Джандільдін, Л. М. Дробіжева, М. П. Красковська, В. Г. Крисько, С. В. Лур'є, Л. Е. Орбан-Лембрик, В. М. Павленко, Ю. П. Платонов, Н. М. Савелюк, Г. В. Старовойтова, Т. Г. Стефаненко, С. О. Таглін, М. Mead) та у спектрі психолого-педагогічних праць (Г. Л. Бійчук, М. Й. Боришевський, Х. М. Василькевич, І. В. Кривонос, В. П. Москалець, Ю. В. Чернявська, М. А. Шугай).

У психолого-педагогічних дисертаційних дослідженнях останніх років (Г. Л. Бійчук, І. В. Кривонос, М. А. Шугай) запропоновано концепції формування національного характеру засобами національної культури, літератури, традицій, мистецтва тощо. Втім, роль іноземної мови у формуванні національного характеру в молодого покоління є недостатньо висвітленою, особливо враховуючи підвищений інтерес до оволодіння іноземними мовами у сучасному освітньому процесі. Варто зауважити, що нез'ясованим залишається структурування досліджуваного феномена, а також питання критеріїв та рівнів сформованості національного характеру.

Усе вищезазначене зумовлює актуальність запропонованої проблематики та свідчить про недостатній рівень теоретичного і практичного вивчення питання формування національного характеру в студентів.

Мета навчально-методичного посібника полягає у розкритті специфіки процесу формування національного характеру в студентів із урахуванням психолінгвістичних особливостей.

Запропонований навчально-методичний посібник є у певному

сенсі універсальним, оскільки може застосовуватися з метою формування національного характеру в студентів в умовах оволодіння іноземною мовою, удосконалення психолінгвістичних програм викладання іноземних мов, а також розробки практичних рекомендацій для викладачів іноземної мови ВНЗ. Представлені матеріали авторського дослідження можуть бути використані у викладанні курсів «Педагогічна та вікова психологія», «Психолінгвістика», «Етнопсихологія», «Етнопсихолінгвістика», «Іноземна мова» тощо.

Зміст

ПЕРЕДМОВА	3
РОЗДІЛ 1.	
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ В СТУДЕНТІВ	6
1.1. Проблема національного характеру в контексті етнопсихологічних досліджень	6
1.2. Теоретико-методологічний аналіз підходів до розгляду сутності національного характеру	24
1.3. Психологічні особливості українського національного характеру та фактори його формування	35
1.4. Концептуальна модель формування національного характеру в студентів із урахуванням психолінгвістичних особливостей	47
Висновки до розділу	66
РОЗДІЛ 2.	
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ В СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ ОВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ	68
2.1 Емпірично-діагностичний аналіз рівня сформованості національного характеру в студентів	68
2.2. Експериментальне забезпечення формування національного характеру в студентів за умов реалізації міжкультурного порівняльного підходу	89
2.3. Використання інноваційних методів психолого-педагогічної діяльності у формуванні структурних одиниць національного характеру	112
2.4. Емпірично-діагностичне вивчення сформованості національного характеру в студентів в умовах експериментального навчання	133
Висновки до розділу	141
ПІСЛЯМОВА	143
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК	146
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	151
ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК	166

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК	171
ДОДАТОК А	
Модифікований шкальний опитувальник О. Л. Романової для дослідження етнічної ідентичності	173
ДОДАТОК Б	
Тест «Національна самосвідомість українця»	175
ДОДАТОК В	
Анкета для виявлення сформованості національного характеру в студентів	179
ДОДАТОК Д	
Методика діагностики рівня суб'єктивного відчуття самотності Д. Рассела та М. Фергюсона	183
ДОДАТОК Е	
Вправи, спрямовані на оволодіння словами, фразами, реченнями та висловлюваннями	187
ДОДАТОК Ж	
Вправи, спрямовані на оволодіння текстами національно-культурної інформативності	192
ДОДАТОК З	
Вправи, спрямовані на розвиток навичок аудіювання	208
ДОДАТОК И	
Вправи, спрямовані на розвиток навичок письма	212
ДОДАТОК К	
Вправи із застосуванням методу проблемних ситуацій	214
ДОДАТОК Л	
Вправи, спрямовані на аналіз культурних непорозумінь	220
ДОДАТОК М	
Анкета особливостей соціальної поведінки в англійській та українській культурах	223

Король Лілія Дмитрівна

**ПСИХОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ
НАЦІОНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ
(ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ)**

Навчально-методичний посібник

Головний редактор *Ігор Пасічник*

Технічний редактор *Роман Свинарчук*

Комп'ютерна верстка *Наталії Крушинської*

Художнє оформлення обкладинки *Катерини Олексійчук*

Формат 42х30/4.

Папір офсетний. Друк різнографія.

Ум. друк. арк. 13,75. Гарнітура «MinionPro»

Тираж 100 прим.

Видавництво Національного університету «Острозька академія»
Україна, 35800, Рівненська обл., м. Острог, вул. Семінарська, 2.

Свідоцтво про державну реєстрацію

РВ № 1 від 8 серпня 2000 року.